

**AFDELING MAATSCHAPPELIJK WELZIJN
VERENIGING VAN DE STAD EN DE GEMEENTEN
VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST**

**HET OCMW EN HET BEROEPSGEHEIM :
STAND VAN ZAKEN**

**ALGEMENE VERGADERING VAN DE AFDELING MAATSCHAPPELIJK WELZIJN
VAN 9 FEBRUARI 2006**

Dit document bevindt zich op de website van de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest : www.vsgb.be , rubriek « Afdeling Maatschappelijk Welzijn ».

INHOUD

INLEIDING

GRONDSLAGEN EN DOEL VAN HET BEROEPSGEHEIM

- Het beroepsgeheim dient om de gebruiker maar ook alle gebruikers in het algemeen te beschermen
- Het beroepsgeheim dient om de beroepswerkers die aan het geheim gebonden zijn, te beschermen
- Het beroepsgeheim dient om de samenleving in haar geheel te beschermen

DE NORMEN DIE HET BEROEPSGEHEIM WAARBORGEN

- De juridische beschikkingen
- De deontologische regels

DE SCHENDING VAN HET BEROEPSGEHEIM

- De openbare orde
- De reikwijdte van het beroepsgeheim
- Wanneer is er sprake van een schending van het beroepsgeheim?
- Wat zijn de gevolgen van een schending van het beroepsgeheim?

DE UITZONDERINGEN OP HET BEROEPSGEHEIM

- Getuigenis voor de rechtbank
- Noodzaak
- Niet verlenen van bijstand aan personen in gevaar
- Aangifte van misdaden en misdrijven

HET GEDEELD BEROEPSGEHEIM

HET BEROEPSGEHEIM EN DE GEBRUIKER

ENKELE SPECIFIEKE VRAGEN DIE OP DE ALGEMENE VERGADERING AAN BOD KWAMEN

KORT BESLUIT

BIBLIOGRAFIE

INLEIDING

Op 9 februari 2006 vond de Algemene Vergadering van de Afdeling Maatschappelijk Welzijn van de VSGB plaats, dit keer rond het thema van het OCMW en het beroepsgeheim.

De heer Michel Colson, Voorzitter van de Afdeling, heeft er de werkzaamheden ingeleid met een voorstelling van *het activiteitenverslag 2005 van de Afdeling Maatschappelijk Welzijn* (u kan dit verslag raadplegen op <http://www.vsgb.be/mati/cpas/ag06.htm>).

Voor het thema van het beroepsgeheim had de Afdeling drie sprekers uitgenodigd:

- de heer **Bernard Hengchen**, lid van het "Comité de vigilance en travail social" en hoogleraar aan het Cardijn-Instituut
- de heer **Lucien Nouwynck**, advocaat-generaal bij het Hof van Beroep van Brussel,
- de heer **Pierre De Proost**, Directeur Sociale Zaken van het OCMW van Sint-Jans-Molenbeek.

De heer Hengchen heeft het thema ingeleid door de spots te richten op de begrippen moraal, ethiek en deontologie en ook op de grondslagen en de rol van het beroepsgeheim.

De heer Nouwynck heeft het juridisch kader geschetst en heeft enkele bakens uitgezet met betrekking tot de begrenzingen van het beroepsgeheim.

Tot slot belichtte de heer De Proost vanuit terreinwerk gewezen op de gevaren als men zich geen vragen meer stelt over het beroepsgeheim. Hij ging tevens in op de moeilijkheden rond conflicten met waarden en de moeilijkheden die verband houden met de aard van het OCMW en diens opdrachten.

Bijna 120 aanwezigen volgden aandachtig de uiteenzettingen en enkelen namen vervolgens het woord tijdens de vragensessie.

Gezien de grote belangstelling vanwege de Brusselse OCMW's, zowel vóór als tijdens en na deze themaverzameling i.v.m. het beroepsgeheim in het OCMW, hebben wij besloten een overzichtsdokument op te stellen met een synthese van wat er in de toespraken gezegd werd en de informatie die uit de vragensessie naar voren kwam.

Dat document zal geen antwoord bieden op alle vragen die de terreinwerker zich terzake kan stellen, maar het tracht toch enkele belangrijke aspecten te verduidelijken en kan ook als hulpmiddel dienen voor een diepgaander debat of als handleiding bij het werk in het OCMW.

Op de Algemene Vergadering van de Afdeling Maatschappelijk Welzijn kreeg iedere deelnemer een documentatiemap met bepaalde bijdragen van de sprekers, enkele artikels over het beroepsgeheim en een bibliografie met een reeks referentiewerken maar ook rechterlijke beslissingen en parlementaire vragen in verband met het beroepsgeheim.

Al die referenties staan in de bibliografie aan het einde van dit document. Indien u op zoek bent naar nadere informatie, kan u die in deze documentatie vinden.

De Afdeling Maatschappelijk Welzijn dankt de heren Bernard Hengchen, Lucien Nouwynck en Pierre De Proost voor hun welwillende medewerking en de kwaliteit van hun uiteenzetting.

Het grootste deel van dit document is gebaseerd op hun bijdragen.

GRONDSLAGEN EN DOEL VAN HET BEROEPSGEHEIM

In het OCMW is de naleving van het beroepsgeheim een absolute sociale noodzaak.

Het beroepsgeheim vrijwaart bepaalde waarden die als essentieel beschouwd worden en die het resultaat zijn van de combinatie van drie verschillende belangen.

1°) het beroepsgeheim dient om de gebruiker maar ook alle gebruikers globaal te beschermen

Ieder heeft recht op de bescherming van zijn privé-leven. Het beroepsgeheim waarborgt de bescherming van ieders privé-leven, wat overigens vastgelegd is in artikel 8 van het Europees Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden.

Sinds 1994 staat deze bescherming ook in onze Grondwet, die in artikel 22 stelt: *"Ieder heeft recht op eerbiediging van zijn privé-leven en zijn gezinsleven, behoudens in de gevallen en onder de voorwaarden door de wet bepaald."*

Zoals de heer Hengchen terecht stelde op de Algemene Vergadering van de afdeling Maatschappelijk Welzijn, dient het beroepsgeheim niet enkel om de gebruiker te beschermen maar ook alle gebruikers in het algemeen.

Een voorbeeld dat hij aanhaalde in het kader van zijn uiteenzetting, toont de collectieve draagwijdte van het beroepsgeheim:

Een uitgedeede asielzoeker die in een opvangcentrum verblijft.

De sociaal werker zou geneigd kunnen zijn om de overheid elementen door te spelen waarover hij beschikt als dat elementen zijn die een uitwijzing zouden kunnen voorkomen (bijv. elementen met betrekking tot de gezondheidstoestand van de betrokkene, waardoor uitwijzing onmogelijk wordt en misschien zelfs tot regularisatie zouden kunnen leiden).

De verplichte naleving van het beroepsgeheim verhindert dat de sociaal werker zo zou handelen, ook al zou de mededeling van de informatie in kwestie de situatie van de betrokkene verbeteren.

Het beroepsgeheim dient evenwel om alle gebruikers te beschermen, in die zin dat als hij die elementen die gunstig zijn voor een bepaalde resident niet onthult, de sociaal werker ook niet de elementen zal onthullen die ongunstig kunnen zijn

betreffende de andere personen die in het centrum opgevangen zijn (elementen die een uitwijzing kunnen teweegbrengen).

Dit voorbeeld toont aan dat de naleving van het beroepsgeheim verhindert dat in de naam van het verondersteld belang van een persoon in werkelijkheid het belang van de repressie de overhand kan krijgen.

2*) Het beroepsgeheim dient om de beroepswerkers die aan het geheim gebonden zijn, te beschermen

Iemand die bijstand vraagt, moet zich in alle vertrouwen tot een professional kunnen wenden. Maar het creëren van een vertrouwensrelatie kan slechts onder de waarborg van de naleving van het beroepsgeheim.

Geheimhouding is de noodzakelijke voorwaarde opdat een persoon vertrouwen zou kunnen hebben en elementen uit zijn verleden kan blootgeven.

Het doel van het beroepsgeheim is niet beperkt tot de bescherming van rechtstreekse betrokkenen, maar beoogt tevens de vrijwaring van het vertrouwen dat de personen noodzakelijkerwijze moeten hebben ten aanzien van bepaalde beroepen.

Zonder de regel van het beroepsgeheim zouden er geen vertrouwelijke mededelingen meer gebeuren en zouden bepaalde mensen zonder hulp blijven zitten.

3*) Het beroepsgeheim dient om de samenleving in haar geheel te beschermen

Het is in het belang van de samenleving dat er plaatsen bestaan waar ieder in alle vertrouwen hulp kan vragen zonder dat zijn uitspraken tegen hem gebruikt worden. Zonder dag "veiligheidssas" zouden bepaalde zaken wellicht met geweld afgerekend worden.

Zoals het Hof van Cassatie in een arrest van 1905 stelde: *het algemeen belang en de sociale orde vragen de overheid hun onderdanen te beschermen tegen situaties die spanningen of vrees kunnen teweegbrengen zodat ze zouden twifelen om hulp te zoeken of de nodige raad te vragen voor de vrijwaring van hun gezondheid of hun veiligheid.*¹

Zo berust het beroepsgeheim op de vrijwaring van algemeen belang, wat het individueel belang overstijgt.

¹ Cass. 20-2-1905, Pas., 1905, I, p. 191.

DE NORMEN DIE HET BEROEPSGEHEIM WAARBORGEN

Wat is een geheim? Het geheim is een verplichting van de "bewaarder van het geheim" om niet aan derden te onthullen wat hem door de "meester van het geheim" toevertrouwd werd.

Die verplichting berust op de naleving van bepaalde waarden. Al die waarden zijn niet gewaarborgd door regels van dezelfde aard.

Zo kan iedereen het respect voor de geheimen die hem zijn toevertrouwd, baseren op zijn persoonlijke *ethische principes* of op *morele regels*.

In bepaalde gevallen wordt de geheimhoudingsplicht opgelegd door *juridische beschikkingen*.

Tot slot zijn er de *deontologische regels* – die de regels van goed gedrag vormen van een beroep of een bepaalde activiteitensector – die de kwestie van het beroepsgeheim aansnijden.

De materie van het geheim komt ook aan bod in de *huishoudelijke reglementen* van de diensten, of die nu openbaar of privé zijn.

Wat moet er gepreciseerd worden met betrekking tot het beroepsgeheim in het OCMW?

• *De juridische beschikkingen*

Het beroepsgeheim is vastgelegd in *artikel 458 van het Strafwetboek*, dat luidt als volgt:

« *Geneesheren, heekundigen, officieren van gezondheid, apothekers, vroedvrouwen en alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun toevertrouwd zijn, en deze bekendmaken buiten het geval dat zij geroepen worden om in rechte getuigenis af te leggen en buiten het geval dat de wet hen verplicht die geheimen bekend te maken, worden gestraft met gevangenisstraf van acht dagen tot zes maanden en met geldboete van honderd frank tot vijfhonderd frank.* »

Deze bepaling geeft geen *definitie van het beroepsgeheim* en bepaalt dus op geen enkele manier welke informatie aan een dergelijk geheim onderworpen is.

Hoewel de wet niet expliciet is daaromtrent, kunnen we er wel van uitgaan dat er beroepsgeheim is als:

- de persoon die het geheim kent, een "noodzakelijke vertrouwenspersoon" is en geen vrijwillige²,
EN
- het geheim onthuld is aan de noodzakelijke vertrouwenspersoon in de uitoefening en omwille van de toestand of het beroep van de vertrouwenspersoon.

Alle informatie die men verkrijgt of vaststelt in het kader van de uitoefening van het beroep of het mandaat, vallen onder het beroepsgeheim.

Artikel 458 van het Strafwetboek beoogt niet specifiek de OCMW's en/of hun personeel.

Maar naast de geneesheren, heilkundigen, gezondheidswerkers, apothekers, vroedvrouwen, is het van toepassing op « *alle andere personen die uit hoofde van hun staat of beroep kennis dragen van geheimen die hun toevertrouwd zijn* ».

De wet van 10 maart 1925 houdende organisatie van de openbare onderstand vermeldt het beroepsgeheim niet, maar omzendbrieven van de ministers van Volksgezondheid vestigden er de aandacht op dat discretie noodzakelijk is ten aanzien van de mensen die geholpen worden door de commissies voor openbare onderstand (de COO).³

De wet van 8 juli 1976 houdende organisatie van de OCMW's zou de zaken verduidelijken.

Volgens **artikel 36, 2e lid**, van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de OCMW's zijn de leden van de raad voor maatschappelijk welzijn, alsmede alle andere personen die krachtens de wet de vergaderingen van de raad, het vast bureau en de bijzondere comités bijwonen, tot geheimhouding verplicht.

Artikel 50 van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de OCMW's preciseert dat de bepalingen van het tweede lid van artikel 36 ook van toepassing zijn op de personeelsleden van het OCMW.

² Zoals gepreciseerd door de heer Nouwynck, wil "noodzakelijke vertrouwenspersoon" niet zeggen de "persoon die men moest raadplegen" maar wel de persoon die, wanneer men hem of haar raadpleegt, noodzakelijk vertrouwenspersoon is. Wanneer men kiest, zonder dat dit "noodzakelijk" is, een beroep te doen op een advocaat, sociaal assistent, psycholoog, ... wordt die noodzakelijkerwijs de vertrouwenspersoon.

³ Zie P. Lambert, « Secret professionnel », Bruylant, 2005, p. 281 e.v.

*!!! Zo zijn het in het OCMW niet alleen de sociaal werkers maar **al het personeel (ook het hulppersoneel) en de mandatarissen** die aan het beroepsgeheim gebonden zijn.*

De verplichting om het beroepsgeheim na te leven is dus niet verbonden aan een bepaalde functie, noch aan een diploma.

De verplichte naleving van het beroepsgeheim staat overigens los van het feit of de betrokkenen al dan niet de vergaderingen van een orgaan van het OCMW bijwonen.

In zijn uiteenzetting op de Algemene Vergadering van de afdeling Maatschappelijk Welzijn heeft de heer Nouwynck tevens verwezen naar artikel 59 en 60 van de organieke OCMW-wet van 8 juli 1976.

Artikel 59 stipuleert: « *Het OCMW vervult zijn opdracht volgens de meest aangepaste methoden van het maatschappelijk werk en met eerbiediging van de ideologische, filosofische of godsdienstige overtuiging van de betrokkenen* », terwijl artikel 60, § 1, van de OCMW-wet preciseert dat « *de tussenkomst van het centrum is, zo nodig, voorafgegaan van een sociaal onderzoek dat besluit met een nauwkeurige diagnose nopens het bestaan en de omvang van de behoefte aan dienstverlening en de meest passende middelen voorstelt om daarin te voorzien.* »

We kunnen effectief beschouwen dat deze beschikkingen van de organieke wet ook verband houden met de naleving van het beroepsgeheim in die zin dat ze de basis vormen op het vlak van deontologie van het sociaal werk in het OCMW.

● ***De deontologische regels***

De deontologische regels zijn de regels voor goed gedrag van een beroep of een bepaalde activiteitensector. Zij evolueren, worden aangepast, veranderen, op basis van de analyse van de gebruiken van de beroepswerkers zelf.

Artikel 458 van het Strafwetboek en dus ook de naleving van het beroepsgeheim, wordt bevestigd door alle codes voor deontologie in sociaal werk.

Het is zelfs een basiswaarde.

Zoals de heer Hengchen aanstipte in zijn uiteenzetting, is het beroepsgeheim in geen geval een "recht voor de beroepswerker op stilzwijgen". Het gaat om een *verplichting van de beroepswerker om te zwijgen*. Het gaat met andere woorden wel degelijk om een bescherming van de hulpvrager en niet van de interveniënt!

Op het vlak van maatschappelijk werk kan men met name verwijzen naar de deontologiecode van de UFAS (Union des associations francophones d'assistants sociaux). De principes die in deze tekst vastgelegd zijn, zijn van toepassing op eender welke sector waar de sociaal assistent een beroepsactiviteit uitoefent.⁴

Er bestaat ook een internationale deontologiecode voor maatschappelijk werkers⁵ en een deontologiecode van maatschappelijk assistenten van OCMW's, die opgesteld werd door de FéWASC (Fédération wallonne des Assistants Sociaux de CPAS)⁶.

⁴ "Code de déontologie de l'Union des associations francophones d'assistants sociaux", ed. 1997.

⁵ "Code de déontologie pour la profession d'assistant(e) social(e)" goedgekeurd door de internationale federatie van sociaal werkers (IFSW), cf. site www.ifsw.org.

⁶ "Code de déontologie des assistants sociaux de CPAS", *FéWASC (Inforum n° 193102)*.

DE SCHENDING VAN HET BEROEPSGEHEIM

- Het beroepsgeheim overstijgt de belangen van het individu. Het is **van openbare orde**.

Daaruit vloeien verschillende gevolgen voort:

1°) In de eerste plaats is de persoon die aan het beroepsgeheim gebonden is, niet vrij om volgens zijn eigen criteria te beoordelen in welke gevallen hij het geheim bewaart of spreekt (behalve als hij voor de rechtbank moet getuigen of te kampen heeft met een uitzonderlijke noodtoestand, cf. infra).

2°) Vervolgens volstaat de toelating van de betrokkene niet om de houder van het geheim toe te staan het geheim te onthullen.

3°) Tot slot is het vervolg dat gegeven wordt aan informatie waarop het beroepsgeheim rustte, nietig.

- Maar wat is de **reikwijdte van het beroepsgeheim** precies?

Informatie die tijdens de uitoefening van het beroep of het mandaat gekregen of vastgesteld wordt, valt onder het beroepsgeheim.

Opdat informatie door het beroepsgeheim gedekt zou zijn, moet de persoon aan wie de informatie toevertrouwd werd (de houder van het geheim) de informatie krijgen door zijn toestand of zijn beroep (m.a.w. in het kader van zijn mandaat of beroep).

Als informatie buiten dat kader verkregen wordt, ontsnapt ze aan de verplichte geheimhouding.

Het beroepsgeheim dekt alle toevertrouwde elementen maar ook de vastgestelde elementen. M.a.w. het gaat tot de feiten die bij de betrokkene vastgesteld of ontdekt worden, hoewel zij niet het voorwerp uitmaakten van een vertrouwelijke mededeling. Het dekt dus ook wat de beroepswerker vernomen heeft in het kader van de uitoefening van zijn taak (met name tijdens een huisbezoek).

Het beroepsgeheim kan ook feiten dekken die in zekere mate openbaar zijn. Als ze van een beroepswerker komen, zou de onthulling van de feiten een bevestiging bieden die een bijzondere geloofwaardigheid geniet.

Het beroepsgeheim geldt ook voor documenten over informatie die erdoor gedekt is.

● ***Wanneer is er sprake van een schending van het beroepsgeheim?***

Bij uitzondering van de situaties beschreven in artikel 458 van het Strafwetboek, nl. de getuigenis voor de rechtbank en de wettelijke verplichtingen, vormt de verspreiding van informatie die onder het beroepsgeheim valt, een schending van het beroepsgeheim.

Om te kunnen spreken van een schending van het beroepsgeheim moeten er **3 voorwaarden** vervuld zijn:

1. de houder van het geheim moet een beroep hebben of een functie vervullen die aan het beroepsgeheim onderworpen is;
2. het onthulde feit moet vernomen zijn tijdens de uitoefening van dat beroep of die functie;
3. de houder van het geheim moet het feit in kwestie onthuld hebben.

!!! Een schending van het beroepsgeheim vereist niet dat de persoon de intentie had schade te berokkenen. Behoudens in het uitzonderlijke geval van een noodtoestand heeft de overtuiging om voor het goed van de betrokkene te handelen geen weerslag op het bestaan van de overtreding.

Het statuut waaronder de betrokken beroepswerker aangeworven is, heeft ook geen weerslag op het beroepsgeheim.

Telkens als een beambte die belast is met een psychosociale opdracht, kennis krijgt van een misdrijf of misdaad, is hij gebonden aan het beroepsgeheim wanneer het feit onthuld wordt in het kader van een relatie waar zijn tussenkomst kadert in de uitoefening van zijn psychosociale functies.

● ***Wat zijn de gevolgen van de schending van het beroepsgeheim?***

Het beroepsgeheim kan de aansprakelijkheid van de persoon die informatie onthult, in drie vormen naar voren brengen: strafrechtelijk, burgerrechtelijk of op tuchtvlak.

De schending van de geheimhoudingsplicht kan leiden tot een veroordeling tot een van de straffen die vermeld zijn in artikel 458 van het Strafwetboek.

Aangezien de schending van het beroepsgeheim een strafbaar feit is, kan deze bij toepassing van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek, ook de burgerlijke aansprakelijkheid van de auteur ter sprake brengen ten aanzien van degene aan wie men schade berokkent. Er kan schadevergoeding toegekend worden.

Ongeacht de *strafrechtelijke en burgerrechtelijke sancties* die de onthulling van geheimen in het kader van het beroep kunnen teweegbrengen, kan de auteur ervan ook een tuchtsanctie oplopen.

Een OCMW-mandataris die schuldig is aan een dergelijke overtreding, kan geschorst of uit zijn ambt ontzet worden omwille van zware nalatigheid (artikel 22 van de wet van 8 juli 1976).

De OCMW-beambte die dezelfde overtreding begaat, kan het voorwerp uitmaken van een tuchtprocedure als het gaat om een statutaire ambtenaar of ontslagen worden als het gaat om een contractuele.

Er bestaan ook *proceduresancties*. Het is een algemeen rechtsbeginsel dat een bewijs uit de debatten voor de rechtbank geweerd moet worden als het onrechtmatig verkregen is.

DE UITZONDERINGEN OP HET BEROEPSGEHEIM

Het recht op geheimhouding is niet absoluut. Wat zijn de uitzonderingen?

Enkele van de uitzonderingen zijn "relatief". Andere beantwoorden aan strikte voorwaarden waarmee rekening gehouden moet worden.

In de eerste plaats is er uiteraard het *gedeelde geheim*. Gezien het belang van dit begrip, met name in het kader van het werk in een OCMW, zullen wij het hierna in een specifiek punt behandelen (zie blz. 19).

Artikel 458 van het Strafwetboek bevat uitdrukkelijk *twee uitzonderingen* op het beroepsgeheim: het gaat om het geval waarin de vertrouwenspersoon een getuigenis moet afleggen voor het gerecht en in het geval dat de wet hem verplicht om het geheim te onthullen.

De tweede hypothese (de gevallen waarin de wet de vertrouwenspersoon verplicht om het geheim bekend te maken) vormt slechts een herinnering van de algemene rechtvaardigingsgrond voorzien in artikel 70 van het Strafwetboek dat stipuleert dat er geen misdrijf is "*wanneer het feit door de wet voorgeschreven en door de overheid bevolen is*".

Artikel 458bis van het Strafwetboek biedt de beroepswerker de mogelijkheid om in welbepaalde gevallen te spreken. Deze bepaling beoogt bepaalde misdaden en misdrijven die begaan werden op minderjarigen en de onthulling ervan is slechts mogelijk onder bepaalde voorwaarden.

Zoals Pierre Lambert in zijn werk betreffende het beroepsgeheim stelt, hebben de rechtsleer en de rechtspraak een groter aantal uitzonderingen, beperkingen en verschillen uitgewerkt waarvan we geen spoor vinden in de strafrechtelijke tekst maar die allemaal berusten op *conflicten met sociale en individuele waarden*.⁷

Hierna zullen wij dieper ingaan op het geval van de *getuigenis voor de rechtbank*, een uitzondering die expliciet vermeld is in artikel 458 van het Strafwetboek.

Wij zullen ons ook buigen over de hypothese van de onthulling van een beroepsgeheim in geval van *noodzaak*. In dat kader bekijken wij het specifieke geval van de onthulling die gerechtvaardigd is door *het niet-verlenen van bijstand aan personen in gevaar*. We zullen ook even kijken naar het verplichte aan het licht brengen van misdaden en misdrijven op basis van artikel 29 en 30 van het Wetboek voor Strafvordering.

⁷ Voor nadere details, cf. P. Lambert, « Secret professionnel », Bruylant, 2005, p. 41 e.v.

1°) Getuigenis voor de rechtbank of een parlementaire onderzoekscommissie

Artikel 458 van het Strafwetboek stipuleert dat het beroepsgeheim opgeheven mag worden als men in rechte moet getuigen.⁸

!!! Het gaat om een getuigenis onder ede voor een onderzoeksrechter of voor een jurisdictie.

De onderzoeksrechter mag die bevoegdheid niet delegeren, wat - zoals de heer Nouwynck in zijn uiteenzetting terecht opmerkte - een symbolisch belang bekleedt.

Indien hij voor de rechtbank moet verschijnen, kan de houder van het geheim zich beroepen op het recht op geheimhouding, een uitvloeisel van het beroepsgeheim, dit laatste vormt een legitiem motief dat hem vrijstelt van het afleggen van een getuigenis.

Dat wil zeggen dat hoewel men kan weigeren om een verklaring af te leggen, men wel het recht om te zwijgen kan inroepen door te verwijzen naar het beroepsgeheim.

De beroepswerker moet zich aanmelden, de eed afleggen, maar heeft vervolgens het recht zelf te beslissen of hij spreekt of zwijgt. Indien hij dat wenst, kan hij ook beslissen zich enkel voor bepaalde vragen achter het beroepsgeheim te verschuilen.

!!! Men mag een getuigenis in rechte niet verwarren met een politie-ondervraging noch met een spontane getuigenis.

Buiten het uitdrukkelijk bij wet voorziene geval van een getuigenis in rechte heeft geen enkele andere persoon die niet gemachtigd is om getuigenissen onder ede te horen (met name de Procureur des Konings, politie, rijkswacht) de beoordelingsbevoegdheid wanneer het OCMW het beroepsgeheim inroept.

Zo staat geen enkele wettelijke beschikking het OCMW toe om aan de politie of de rijkswacht of nog aan de gemeentelijke overheden (met name de burgemeester) inlichtingen over te maken betreffende een bijstandsaanvrager: artikel 458 van het Strafwetboek is van toepassing.

De vragen van deze diensten zijn immers slechts gewone informatieaanvragen, ook al gebeuren ze in het kader van een gerechtelijk onderzoek.

⁸ De wet van 30 juni 1996 heeft een bijkomende uitzondering toegevoegd die betrekking heeft op het afleggen van verklaringen voor een parlementaire onderzoekscommissie.

De mogelijkheid om te getuigen houdt daarom geen toelating in voor een spontante bekendmaking, die een schending van artikel 458 van het Strafwetboek zou inhouden.

2*) De noodzaak

De noodzaak is een algemeen beginsel van het strafrecht.

Deze uitzondering vormt een "veiligheidsklep" om conflicten met waarden op te lossen.

De beroepswerker die in een bepaalde situatie geconfronteerd wordt met een conflict tussen de door het beroepsgeheim beschermde waarden en andere ook beschermde waarden (zoals het leven, de fysieke of geestelijke integriteit, ...) kan ertoe gebracht worden het conflict te moeten oplossen en een keuze te moeten maken tussen die waarden.

Opdat er sprake zou zijn van noodzaak, moet er aan verschillende voorwaarden voldaan zijn:

1. de houder van het geheim mag het slechts schenden na de aanwezige waarden te hebben beoordeeld, onder dreiging van een ernstig en zeker gevaar;
2. de houder van het geheim mag het slechts schenden als het gevaar waarvan hij kennis heeft, niet anders kan vermeden worden dan door het geheim te onthullen;
3. de houder van het geheim moet iedere andere mogelijkheid om het gevaar in kwestie te vermijden, in overweging nemen.

Als dat de mogelijkheid kan bieden een gevaar te vermijden (of te verzachten?) heeft de houder van het geheim de mogelijkheid om te spreken.

!!! Het gaat duidelijk om een mogelijkheid, maar niet om een plicht.

Bovendien mag enkel informatie meegedeeld moet worden die noodzakelijk is om een persoon te beschermen,

Tot slot moet het gaan om het vermijden van een ernstig en dreigend gevaar, d.w.z. "toekomstig". De noodzaak wordt beoordeeld ten opzichte van de toekomst, terwijl het aangeven betrekking heeft op een reeds gepleegd feit.

De noodzaak is een rechtvaardiging voor de schending van artikel 458 van het Strafwetboek.

3°) *Het niet verlenen van bijstand aan personen in gevaar (artikel 422bis van het Strafwetboek)*

Artikel 422bis van het Strafwetboek stipuleert dat met een gevangenisstraf van acht dagen tot een jaar en met geldboete van vijftig frank tot vijfhonderd frank of met een van die straffen alleen, wordt gestraft hij die verzuimt hulp te verlenen of te verschaffen aan iemand die in groot gevaar verkeert, hetzij die toestand heeft vastgesteld, hetzij die toestand hem is beschreven door degenen die zijn hulp inroepen.

Met betrekking tot twee regels met gelijke verplichte waarde (artikel 458 van het Strafwetboek dat de schending van het beroepsgeheim bestraft en artikel 422bis van het Strafwetboek dat het niet verlenen van bijstand aan personen in gevaar bestraft), moet men beschouwen dat de naleving van artikel 422bis van het Strafwetboek een "rechtvaardigingsgrond" vormt voor de schending van artikel 458 van het Strafwetboek.

De overtreding uit hoofde van de schending van het beroepsgeheim zal derhalve vastgesteld worden maar niet bestraft.

We stippen echter aan dat artikel 422bis van het Strafwetboek voorziet in de verplichting om hulp te verlenen en niet een aangifte of onthulling te doen.

Het gaat er dus om de gepaste hulp persoonlijk te leveren of ervoor te zorgen dat de bevoegde persoon of dienst de gepaste hulp levert om een ernstig gevaar af te wenden.

Enkel in de gevallen dat een beroepswerker die kan spreken, het enige middel zou zijn om een ernstig gevaar te vermijden en dat niet zou doen, zou hij vervolgd kunnen worden op basis van artikel 422bis van het Strafwetboek.

Bovendien moet het gaan om een gevaar, d.w.z. iets dat waarschijnlijk zal gebeuren, een ernstig gevaar dat de integriteit van de betrokkene in gevaar brengt, een huidig (dreigend) en reëel (d.w.z. niet hypothetisch) gevaar.

Artikel 422bis van het Strafwetboek verwijst in feite naar het hiervoor vermelde concept van noodzaak.

4*) De aangifte van misdaden en misdrijven

Er zijn ook gevallen waarin de wet verplicht om te spreken:

- de algemene aangifteplicht die van toepassing is op alle burgers overeenkomstig artikel 30 van het Wetboek voor Strafvordering;
- de bijzondere algemene aangifteplicht die van toepassing is op bepaalde categorieën personen overeenkomstig artikel 29 van het Wetboek voor Strafvordering.

Aangezien de verplichte aangifte voorzien bij artikel 29 (van toepassing op de overheid, de ambtenaren) en 30 (algemene aangifteplicht) van het Wetboek voor Strafvordering niet strafrechtelijk vervolgd wordt, kan deze niet wijken voor artikel 458 van het Strafwetboek.

In een situatie waarin er twee verplichtingen op een persoon rusten, moet men rekening houden met de hiërarchie van de normen. Aangezien artikel 458 van het Strafwetboek gepaard gaat met een strafrechtelijke sanctie, en artikel 29 van het Wetboek voor Strafvordering niet, bekleedt deze laatste veeleer een "morele plicht".

HET GEDEELD GEHEIM

Geen enkele wetstekst heeft het uitdrukkelijk over het begrip van het gedeeld geheim.

Het gedeeld geheim is daarentegen aanvaard door alle deontologiecodes. Het is immers de praktijk die het begrip geleidelijk gecreëerd heeft, dat beantwoordt aan een behoefte aan samenwerking die aangevoeld wordt tussen interveniënten en ook coördinatie tussen betrokken diensten.

Er moeten verschillende voorwaarden nageleefd worden:

- 1°) Het gedeeld geheim is enkel mogelijk *tussen personen die aan het beroepsgeheim gebonden zijn*.
- 2°) Het gedeeld geheim is ook enkel mogelijk *tussen personen die functies met een identiek doel uitoefenen*.
- 3°) Het gedeeld geheim kan enkel betrekking hebben op *informatie die noodzakelijk en nuttig is* voor de samenwerking tussen de verschillende interveniënten en moet absoluut *in het belang van de persoon* zijn.
- 4°) Tot slot kan het gedeeld geheim slechts *met de goedkeuring van de persoon* en na hem ervan op de hoogte gebracht te hebben.

Dus:

- Het feit dat een collega ook aan het geheim gebonden is, rechtvaardigt niet als dusdanig dat hem vertrouwelijke gegevens meegedeeld zouden worden. In principe mogen enkel de gegevens die relevant zijn in de context van een samenwerking besproken of uitgewisseld worden.
- De vereiste van de gemeenschappelijke opdracht is ook een fundamentele voorwaarde. Alle beroepswerkers die bij eenzelfde situatie betrokken zijn, hebben immers niet noodzakelijk compatibele doelstellingen voor ogen. Het is echter moeilijk om algemeen te preciseren wanneer die gemeenschappelijke aard van de opdracht vast staat (omdat alle vertrouwenspersonen in het algemeen als taak hebben de persoon die iets aan hen toevertrouwt, te helpen).⁹

⁹ I.v.m. dit aspect, zie Thierry Moreau, « Le partage du secret professionnel : Balises pour des contours juridiques incertains », J. Dr. Jeunes, nov. 1999, p. 12-13.

In de praktijk komen vele beroepswerkers, die al dan niet aan het beroepsgeheim gebonden zijn, regelmatig samen om hun werk te verbeteren, concepten te verduidelijken of over hun aanpak na te denken. In dat kader worden er vaak voorbeelden aangehaald en het gebeurt dat zelfs wanneer er geen naam uitgesproken wordt, iedereen de betrokkene waarover men spreekt, herkent.

Zoals de heer De Proost in zijn uiteenzetting aanstipte, wordt de beroepswerker in zijn werk vrij weinig geconfronteerd met "de grote vraag" of het beroepsgeheim al dan niet geschonden mag worden.

Banaal dagelijkse overtredingen in de routine van de werkrelaties (rond het koffie- of het fotokopieerapparaat) zijn talrijk en meestal gerechtvaardigd omdat de betrokkenen nood hebben om hun hart te luchten.

In dergelijke gevallen moeten we onderstrepen dat er een probleem is met de bescherming van de private levenssfeer, een door het beroepsgeheim beschermd belang!

HET BEROEPSGEHEIM EN DE RELATIE MET DE GEBRUIKER

Het lijkt ons belangrijk de aandacht te vestigen op verschillende aspecten i.v.m. de relatie van het OCMW (de maatschappelijk werker) met de gebruiker.

- We stippen aan dat men het beroepsgeheim niet tegen de persoon zelf mag opwerpen.

In de praktijk wordt een bepaald geheim (soms zelfs het beroepsgeheim) soms ingeroepen tegen de gebruiker zelf. Onterecht.

Zo mag het OCMW zich bijvoorbeeld niet op het beroepsgeheim beroepen om de bijstandsvrager te verhinderen om toegang te krijgen tot bepaalde gegevens van zijn persoonlijk dossier.

Niet alleen heeft de gebruiker immers het recht om gehoord en geïnformeerd te worden over zijn dossier¹⁰, maar een eventuele weigering van het OCMW om op zijn verzoek in te gaan zal in principe geen verband houden met het beroepsgeheim.

- Het "gedeeld beroepsgeheim" mag in geen geval begrepen worden als het delen tussen beroepswerkers van informatie waarvan deze laatste beschouwen dat de geholpen persoon ze niet zou kunnen begrijpen of niet hoeft te kennen.
- Geregeld moeten de OCMW's attesten afgeven aan personen die bijstand krijgen, zodat zij een vrijstelling kunnen verkrijgen voor bepaalde belastingen of heffingen of om bepaalde voordelen te kunnen genieten.

Het principe volgens hetwelk het OCMW geen gegevens mag bekendmaken uit de individuele dossiers van de geholpen mensen, betekent geenszins dat het centrum dergelijke attesten niet mag afgeven.

Zo laat het OCMW de zorg (maar ook de vrijheid) aan de begunstigde om de attesten al dan niet aan de eindbestemming over te maken.¹¹

- Het beroepsgeheim naleven houdt ook in dat de vrijheid en de autonomie van de betrokkene gerespecteerd worden en hij verantwoordelijkheid krijgt in het kader van de stappen die hij moet zetten.

¹⁰ Het onderhavige document gaat enkel in op het beroepsgeheim. Wij gaan hier niet in op het inzage-recht, de openbaarheid van administratieve handelingen, het recht op informatie, enz. I.v.m. die aspecten, zie « Le CPAS face à l'obligation de secret », VBSG, Afdeling Maatschappelijk Welzijn, 1990.

¹¹ Wanneer het OCMW echter zelf het attest moet overmaken (bijv. ingeval de begunstigde niets doet), is het belangrijk dat het OCMW vooraf over een geschreven toelating van de betrokkene beschikt.

Ter illustratie, een voorbeeld uit de praktijk:

Uitgaande van de vaststelling dat bepaalde OCMW's aan de uitzendkantoren listings overmaakten met begunstigden of nog dat de inschakelingsambtenaar van het OCMW met een werknemer van het uitzendkantoor lijsten overliepen met namen van begunstigden en in aanwezigheid van de werknemer van het uitzendkantoor, bepaalden welke personen het interessantste sociaal en beroepsprofiel hadden voor het uitzendkantoor, vestigde de Federatie van Waalse OCMW's in een artikel de aandacht op de naleving van het beroepsgeheim in het kader van de samenwerking tussen OCMW en privé-ondernemingen.¹²

De auteur van het artikel stipt terecht aan dat de inschakelingsambtenaar nooit – voor welke logica van socio-professionele inschakeling dan ook – zelfs in het belang van de begunstigde, het beroepsgeheim mag omzeilen, en hij dringt erop aan dat de informatie die de gebruiker hem toevertrouwd heeft, de inschakelingsambtenaar niet toebehoort. De gebruiker is de enige bezitter van de informatie en enkel hij kan er vrij over beschikken.

Er wordt aan de OCMW's aanbevolen om in twee fasen te werk te gaan. De kandidaten moeten vooraf door het OCMW zelf geselecteerd worden buiten de aanwezigheid van de vertegenwoordiger van het kantoor. Die kandidaten kunnen zich vervolgens vrijwillig bij de uitzendkantoren aanbieden, waar ze door de onderneming volgens haar eigen criteria geselecteerd zullen worden.

Door de persoon bij de verschillende stappen te betrekken schendt het OCMW de geheimhouding niet. En tegelijk kan het vooropgestelde doel bereikt worden.

Zoals de heer Nouwynck schrijft in verband met het bijzondere geval van de bekendmaking van feiten waarvan de betrokken persoon door de psychosociale interventie het slachtoffer zou zijn « (...) *Krachtens de deontologische basisregel van het respect voor de persoon kan de beslissing om de feiten te onthullen niet genomen worden zonder hem erbij te betrekken. Het respect voor de autonomie van de persoon, alsook de responsabilisering en het principe van non-substitutie die de psychosociale werker drijven, zullen deze laatste ertoe brengen de betrokkene te interpellieren over zijn eigen verantwoordelijkheden en de mogelijkheden waarover hij beschikt om de bevoegde overheden zelf op de hoogte te stellen.* » (vert.)¹³

¹² Ricardi Cherenti, « Le secret professionnel dans les services d'insertion », CPAS Plus, nr. 3/2001.

¹³ Lucien NOUWYNCK « La position des différents intervenants psycho-médico-sociaux face au secret professionnel dans le travail avec les justiciables », Revue de Droit Pénal, jan. 2001, p. 11.

Dit om de aandacht te vestigen op het belang om de betrokkenen de kans te bieden zelf een beslissing te nemen over de houding die ze wensen aan te nemen (met name klacht indienen of hun situatie in een bepaalde context aanpakken) en hun autonomie in acht te nemen.

ENKELE SPECIFIEKE VRAGEN DIE OP DE ALGEMENE VERGADERING AAN BOD KWAMEN

1°) Verzwaart de eed de geheimhoudingsplicht?

De eed herinnert op plechtige wijze aan de verplichtingen die aan een functie verbonden zijn. De aflegging van een eed verzacht of verzwaart de geheimhoudingsplicht waaraan de beroepswerker onderworpen is, echter niet.

Aangezien de verplichte geheimhouding aan een functie verbonden is, is men niet meer of niet minder gehouden aan het geheim naargelang men al dan niet een eed afgelegd heeft. Zoals de heer Nouwynck onderstreepte, is er geen nuance: ofwel is men aan het beroepsgeheim onderworpen, ofwel is men het niet.

2°) Wat is het onderscheid tussen het begrip beroepsgeheim en de bescherming van de persoonlijke levenssfeer?

De persoonlijke gegevens die het OCMW optekent in het kader van het onderzoek van een bijstandsaanvraag, vallen onder de toepassing van de organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de OCMW's, maar ook onder de wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens.

Bepaalde artikels van de wet van 8 december 1992 betreffende de bescherming van de persoonlijke levenssfeer bevatten verschillende verplichtingen waar het OCMW rekening mee moet houden in het kader van de behandeling van de gegevens die het verzamelt.

Voor de heer De Proost moet men – ook al zijn die begrippen niet identiek en kunnen ze dus niet verward worden – beschouwen dat het beroepsgeheim, deontologie en persoonlijke levenssfeer één geheel vormen.

Op het terrein stellen we vast dat de dingen niet altijd evident zijn. Zo moeten de OCMW's bij voorbeeld bepaalde gegevens aan andere organismen meedelen. Maar het is niet omdat die organismen gegevens bezitten die binnen de persoonlijke levenssfeer vallen, dat het OCMW zich van het beroepsgeheim kan losmaken en hun die gegevens meedelen.

Zo kan men beschouwen dat de identiteitsgegevens niet geregistreerd worden in het kader van een noodzakelijke vertrouwelijke mededeling en ze dus niet gedekt zijn door het beroepsgeheim. Zelfs als het enkel identiteitsgegevens

meedeelt, maakt het OCMW echter bekend dat de persoon een bijstandsaanvraag ingediend heeft. En dat feit valt in principe onder het beroepsgeheim. M.a.w. de aard van de bron is niet zonder belang.

Voor de heer De Proost zou het wenselijk zijn dat het OCMW bij een probleem het advies van de Commissie voor de Bescherming van de persoonlijke levenssfeer vraagt.¹⁴

3°) Is er een geheim tussen de maatschappelijk werker en de leden van de raad voor maatschappelijk welzijn?

Er bestaat geen specifiek beroepsgeheim waarop de maatschappelijk werker zich zou kunnen beroepen om bepaalde gegevens betreffende een bijstandsvrager niet aan de raad voor maatschappelijk welzijn mee te delen.

Het beroepsgeheim van een maatschappelijk werker in het OCMW vindt zijn wettelijke grondslag in de organieke wet en deze voorziet niet in een onderscheid tussen de geheimhoudingsplicht tussen maatschappelijk werkers en leden van de raad voor maatschappelijk welzijn.

Het komt de raad (of het bijzonder comité van de sociale dienst) toe om individuele sociale bijstand toe te kennen. De leden van de raad (of van het Comité) moeten derhalve beschikken over de nodige gegevens voor het nemen van beslissingen, gegevens die door de maatschappelijk werkers verzameld werden.

Specifieke psychosociale informatie betreffende de sociale begeleiding die niet relevant is voor de beslissingname, moet daarentegen niet meegedeeld worden aan de organen die beslissingen nemen.

In dat opzicht maakt de deontologiecode van de vereniging van Franstalige sociaal assistenten een onderscheid tussen het geheim dat de feiten moet beschermen en dat wat de vertrouwelijke mededelingen van de persoon moet beschermen. De vertrouwelijke mededelingen zijn immers niet noodzakelijk voor het nemen van beslissingen.¹⁵

¹⁴ Zie bijv. de vraag van het OCMW van Charleroi, in CPAS+ nr. 12/2002, p. 144.

¹⁵ "De sociaal assistent die belast is met een sociaal onderzoek, zal enkel de feiten doorgeven waarvan hij kennis gekregen heeft en niet de al dan niet gevraagde vertrouwelijke mededelingen." (vert.), Deontologiecode van de UFAS, ed. 1997.

4°) En hoe staat het met de relatie van het OCMW met de pers?

Door de geheimhoudingsplicht mag het OCMW uiteraard aan de pers geen gegevens doorspelen betreffende individuele bijstandsdossiers of betreffende personen die door het OCMW geholpen worden.

Het publiek informeren over de activiteiten van het OCMW is uiteraard belangrijk en noodzakelijk. Er kan geen bezwaar zijn tegen het feit dat beslissingen van algemeen belang, waar geen particulieren bij betrokken zijn, bekendgemaakt worden.

Het is daarentegen strikt verboden voor het OCMW om beslissingen met betrekking tot individuele gevallen bekend te maken of informatie te geven waaruit men kan opmaken om welke individuele dossiers het gaat.

Maar wat moet men doen als het OCMW in de pers in een slecht daglicht geplaatst wordt door een ontevreden gebruiker?

Zoals de heer Nouwynck aanstipte, wordt het gerecht en het OCMW regelmatig met de vinger gewezen in de media. Net zoals een magistraat mag het OCMW geen uitspraken doen over "particulieren". Maar het kan algemene uitspraken doen en verklaren hoe het te werk gaat ("alvorens een beslissing van die aard te nemen, gaat ons OCMW dit of dat element na", enz.).

5°) Hoe staat het met het beroepsgeheim ten opzichte van een persoon die in het OCMW aangeworven wordt op basis van artikel 60, § 7, van de OCMW-wet?

Wanneer iemand door het OCMW aangeworven wordt op basis van artikel 60, § 7 van de wet van 8 juli 1976, wordt deze nog steeds door het OCMW geholpen.

Het OCMW blijft derhalve gebonden aan het beroepsgeheim ten opzichte van die persoon.

6°) En de vragen om informatie vanwege de arbeidsrechtbank?

In het kader van een gerechtelijke procedure kan het OCMW verplicht worden om bepaalde stukken van een dossier aan de rechtbank over te maken.

Volgens artikel 877 van het Gerechtelijk Wetboek kan de rechtbank de voorlegging van stukken bevelen, en volgens artikel 882 van het Gerechtelijk Wetboek kan de rechtbank schadevergoeding vragen in geval van weigering om stukken voor te leggen zonder wettelijke grond.

Het OCMW kan zich beroepen op wettelijke gronden om de voorlegging van stukken uit het sociaal dossier te weigeren. De naleving van het beroepsgeheim is een legitiem motief. M.a.w. het feit dat een document onder het beroepsgeheim valt, is een legitiem motief voor de weigering om het aan de rechtbank over te maken.

Die weigering om bepaalde stukken mee te delen zal – net zoals het niet afleggen van een getuigenis omwille van het beroepsgeheim – aan de controle van de rechtbank voorgelegd worden.

Zo kan de rechter nagaan of het beroepsgeheim niet ten onrechte ingeroepen wordt, maar die controle moet omzichtig gebeuren en mag niet leiden tot de bekendmaking van wat de geheimhouding net trachtte te beschermen.¹⁶

Een deelnemer haalde het voorbeeld aan van een vraag van de arbeidsrechtbank aan het OCMW om bepaalde gegevens te krijgen betreffende de bijstand die de persoon bij een ander OCMW kreeg: hierbij werd onderstreept dat de persoon recht op toegang tot zijn dossier had en dus zelf de gevraagde bewijsstukken kon overmaken.

De vragen betreffende de indiening van stukken in het kader van een rechtsvordering houden ook verband met de principes van de naleving van de rechten van de verdediging en de toegang van de persoon tot zijn dossier.

7°) En het gedeelde geheim tussen OCMW's?

Er werd gewezen op het feit dat de uitwisseling van informatie tussen OCMW's i.v.m. een persoon slechts mogelijk is:

- als er rekening gehouden wordt met de regels van het gedeeld geheim, en dus in het belang van de persoon en met het oog op hulpverlening;
- of in het specifieke geval van een sanctie.

In iedere andere hypothese kan men beschouwen dat er een schending van het beroepsgeheim is.

In dat opzicht werd gewezen op de moeilijkheid die de houding van bepaalde leden van de raad voor maatschappelijk welzijn teweegbrengt, die de maatschappelijk werkers vragen om inlichtingen over de bijstandsaanvrager bij het vorige OCMW.

¹⁶ P. Lambert, " Le secret professionnel ", Brussel, Nemesis, 1985, p. 61-62.

8°) *Hoe kan men beroepsgeheim en openbare zitting verzoenen?*

De zittingen van de arbeidsrechtbank zijn openbaar. Hoe kan men de naleving van het beroepsgeheim met die openbaarheid verzoenen?

Zoals de heer Nouwynck aanstipte, gaat het wel degelijk om een geval van conflict van waarden.

Het beroepsgeheim vindt zijn grondslag in bepaalde waarden die het wenst te vrijwaren, het principe van de openbaarheid van de zittingen is verbonden met de vrijwaring van andere waarden, de waarborg van de democratie.

9°) *Wat kan het OCMW doen met gegevens die het ontvangt in het kader van een strafrechtelijk onderzoek?*

Een deelnemer heeft het volgende geval aangehaald:

Het OCMW krijgt een vraag om informatie vanwege het arbeidsauditoraat met betrekking tot verschillende personen die verrast werden terwijl ze aan het werken waren op een werf. Naast de vraag of het OCMW al dan niet gevolg kan geven aan deze vraag om informatie, wat kan het zelf doen met de informatie die het gekregen heeft in het kader van deze interpellatie, nl. dat de personen in kwestie werken?

In de gebundelde rechtspraak van het jaar 2002 wordt het volgende geval besproken:

« Mag het OCMW zich baseren op gegevens van een strafonderzoek? Volgens de Arbeidsrechtbank van Antwerpen niet, omdat het Openbaar Ministerie dat een onderzoek voerde naar aanleiding van het vermoeden dat betrokkenen in twee landen steun genoten, geen toelating had verleend aan de Rijkswacht om informatie aan derden mee te delen. Het Arbeidshof van Antwerpen volgt echter de zienswijze van het parket, dat stelt dat “bij dringende gevallen van verdenking van het onrechtmatig en bedrieglijk trekken van sociale bijstand, het opgelichte OCMW dient beschouwd te worden als de benadeelde partij, als slachtoffer van een strafbaar feit en niet als derde. »¹⁷

¹⁷ Arbh. Antwerpen, 4° K., 4 december 2002, X/OCMW Lochristi, AR 2010289 & 2010290, vermeld in de gebundelde rechtspraak van het jaar 2002, zie website www.mi-is.be > Maatschappelijke integratie via de OCMW's > Rechtspraak (<http://www.mi-is.be/NL/Themes/MI/Rechtspraak.htm>).

KORT BESLUIT

Zoals onze drie sprekers terecht opmerkten: als het beroepsgeheim niet bestond, zouden de OCMW's niet alle informatie bezitten waarover ze beschikken.

Ze zouden minder goed geïnformeerd zijn en dus minder vaak geïnterpelleerd worden (door politie, gemeente, gerechtelijke macht, ...) maar ze zouden ook hun opdrachten niet meer kunnen vervullen.

Op het terrein is het echter verre van simpel. Zoals de heer De Proost in zijn uiteenzetting aanstipte, zijn er situaties waarin de strikte en absolute naleving van de regels i.v.m. het beroepsgeheim vragen gaat oproepen.

Enkele voorbeelden:

- Wat als een gebruiker zijn portefeuille gestolen wordt terwijl hij zich in de lokalen van het OCMW bevindt? Moet de maatschappelijk werker zich verschuilen achter het beroepsgeheim en bepaalde elementen niet meedelen aan de politie die getuigenissen komt optekenen?
- Wat als een maatschappelijk werker zich zorgen maakt om een illegale persoon die zich in een verontrustende situatie bevindt? Tot waar moet zijn stilzwijgen gaan?
- Hoe kunnen we geheimhouding verzoenen met schuldbemiddeling (in dat kader moet informatie over het voorgestelde aanzuiveringsplan doorgegeven worden aan de schuldeisers)?

Zoals de heer De Proost terecht opmerkte, is het grote gevaar voor een OCMW zich geen vragen meer te stellen over het beroepsgeheim en bepaalde zaken te banaliseren: de uitwisseling van informatie tussen OCMW's; het "delen" van informatie veeleer met het oog op controle dan hulp en zonder de goedkeuring van de betrokkene, ...

In het OCMW over het beroepsgeheim spreken is niet alleen spreken over de wet, de regel. Het beroepsgeheim analyseren vanuit de invalshoek van de juridische dimensie en zich beperken tot de zuiver technische aspecten volstaat niet. Het beroepsgeheim houdt ook verband met de begrippen respect, delen, samenwerking, vertrouwen, en ook machtsverhoudingen.

We sluiten af met een stelling van de heer Thierry Moreau:

« Het beroepsgeheim is sociale spitstechnologie waarmee men omzichtig dient om te gaan. Het gebruik ervan vergt precieze analyse en fijne beroepsethiek. Dit instrument confronteert degene die het gebruikt met fundamentele zinskwesties. (...) Er staan essentiële waarden op het spel: die houden tegelijk verband met de vrijheid van het individu, de geloofwaardigheid van het beroep en de sociale orde. De vastlegging van de contouren van de verplichting vergt van degene die eraan gebonden is, een beoordeling van ieder geval afzonderlijk. Die analyse van de interveniënt is belangrijk, te meer daar zijn keuze om te spreken of te zwijgen regelmatig een sterke weerslag heeft op de evolutie van de situatie waarmee hij te maken heeft, en de gevolgen van een eventuele fout van zijnentwege doorgaans door een andere dan hij gedragen worden ». (vert.)¹⁸

¹⁸ Thierry Moreau, « Le partage du secret professionnel : Balises pour des contours juridiques incertains », J. Dr. Jeunes, nov.1999, p. 13.

BIBLIOGRAFIE

Artikels

- « Les conseillers de l'aide sociale et l'obligation de secret », Mouvement communal, nov. 1993, p. 565-566 ; CPAS Plus, nov. 1993, p. 103-104 (*Inforum n° 63750*)
- Daniël ADRIAENS « Enkele beschouwingen over het beroepsgeheim in de sociale sector », OCMW-Visies, juni 1999, nr. 2, 29-44 (*Inforum nr. 157015*)
- Catherine BOSQUET « Réflexion autour du secret professionnel », Bruxelles informations sociales, ...bis +, n° 12, mai 2003, p. 9-11
- Evelyne CHAMBEAU, « Le secret professionnel », l'Observatoire 1999, p. 11-16 (*Inforum n° 156619*)
- Ricardo CHERENTI « Le secret professionnel dans les services d'insertion », CPAS Plus, mars 2001, n° 3, p. 46-47 (*Inforum n° 168813*)
- Nathalie COLETTE-BASECQZ « Le secret professionnel face à l'enfance maltraitée », Annales de Droit de Louvain, 2002 n° 1-2, p. 3-30 (*Inforum n° 183020*)
- Pierre DE PROOST « Respect de la vie privée et appel à l'aide social pour mener une vie conforme à la dignité humaine : la quadrature du cercle ? » - Les cahiers de prospective jeunesse, n° 2, 2ème trim. 2002, p. 37-43
- Jean-François FUNCK « Le rapport d'enquête sociale », Mouvement Communal, déc. 1993, n° 683, p. 612-613; CPAS Plus, déc. 1993, n° 12, p. 116-117 (*Inforum n° 63813*)
- Henk GOOVAERTS « Het beroepsgeheim », Sociaal Welzijnsmagazine, juni 2003, nr. 6, p. 7-9 (*Inforum nr. 186571*)
- Guy HAARSCHER « Secret professionnel et transparence démocratique », Journal du droit des jeunes, nov. 1999, p. 5-7 (*Inforum n° 160755*)
- A.M. LAMBRECHT, « Octroi d'aide individuelle par le CPAS et secret », Mouvement communal, août-sept. 1981, n° 561, p. 305-310
- Michel LECLERCQ, « Le secret professionnel des travailleurs sociaux », l'Observatoire 2000, p. 31-36 (*Inforum n° 164594*)
- Marc LEGEIN « Secret professionnel et Institutions Publiques de Protection de la Jeunesse », Journal du Droit des Jeunes, mai 1995, p. 197-202 (*Inforum n° 90007*)
- Thierry MOREAU, « Le partage du secret professionnel : Balises pour des contours juridiques incertains », Journal du Droit des Jeunes, nov. 1999, p. 8-13 (*Inforum n° 160757*)

- Lucien NOUWYNCK « La position des différents intervenants psycho-médico-sociaux face au secret professionnel dans le travail avec les justiciables », Revue de Droit Pénal et de criminologie, jan. 2001, p. 3-28 (*Inforum n° 168845*)
- Lucien NOUWYNCK « La protection juridique du secret professionnel des acteurs psycho-médico-sociaux intervenant dans un contexte judiciaire », Mercuriale prononcée lors de l'audience solennelle de rentrée de la Cour d'Appel de Bruxelles du 1er septembre 2001 (www.juridat.be > Cours d'appel > Bruxelles > Organisation > Parquet > Mercuriales
- Lucien NOUWYNCK « Le secret professionnel et ses implications sur l'utilisation de rapports d'expertise, d'enquêtes sociales, d'études sociales et de rapports de guidance sociale dans des procédures distinctes de celles dans lesquelles ils ont été établis », Revue de Droit Pénal et de criminologie, juin 2002, p. 625-642 (*Inforum n° 179742*)
- Ivan SNICK “Juridische aspecten van het beroepsgeheim van een maatschappelijk werker”, OCMW Steuntjes, april 1995, p. 1320-1325 (*Inforum nr. 85208*)
- Jan VAN BENEDEN “Algemene beschouwingen over de spreekvrijheid van de ambtenaar”, Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek recht, 1979, p. 293-301 (*Inforum nr. 64195*)
- Isabelle VAN DER STRAETE “Het beschikkingrecht over het beroepsgeheim - De hulpverlener wikt, de cliënt beschikt”, Tijdschrift voor Privaatrecht, januari-maart 2003, nr. 3, p. 1093-1137 (*Inforum nr. 192992*)
- Isabelle VAN DER STRAETE “Het gedeeld beroepsgeheim en het gezamenlijk beroepsgeheim - Halve smart of dubbel leed?”, Rechtskundig Weekblad, 11.09.2004, nr. 2, p. 41-59 (*Inforum nr. 197956*)
- Pierre VANDERNOOT « Le fonctionnaire, ses droits, ses obligations », Administration Publique (Trimestriel), 1er trimestre 1990, p. 45-60 (*Inforum n° 2679*)
- Pierre VERDIER & Jean-Pierre ROSENCZVEIG « Le secret professionnel en travail sociale ou comment éviter la correctionnelle... », Journal du Droit des Jeunes, oct. 1996, p. 377 (*Inforum n° 107383*)
- Jean-Paul WAUQUIER « Le secret professionnel dans les services sociaux », La Gazette [revue française], 2000, n° 34, p. 48-56 (*Inforum n° 165774*)

Werken

- « Code de déontologie des services du secteur de l'aide à la jeunesse », Ministère de la Communauté française - Direction générale de l'Aide à la Jeunesse, 2001, 24 p. (*Inforum n° 168524*)
- « Le CPAS face à l'obligation de secret », Union des Villes et Communes Belges (UVCB), 1990, 170 p. (*Inforum n° 128473*)

- “OCMW en geheimhouding”, Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten (VBSG), 1990, 183 p. (*Inforum nr. 100972*)
- Edwige BARTHELEMI, Claire MEERSSEMAN et Jean-François SERVAIS avec la collaboration du Docteur Thérèse DELATTRE « Confidentialité et secret professionnel : enjeux pour une société démocratique », Ministère de la Communauté française - Cellule de l'aide aux victimes de maltraitance, [s.d.], 32 p., (Collection Temps d'Arrêt)
- Nathalie DEBAST “Hoe werk ik als OCMW-raadslid?”, VVSG-Politeia, 2001, 114 p. (*Inforum nr. 169046*)
- Philippe DEBRUYCKER « Droit administratif spécial - Fonction publique », Presses Universitaires de Bruxelles, 1999, 1ère édition, 79 p. (*Inforum n° 164083*)
- Pierre LAMBERT « Le secret professionnel », Bruylant, 2005, 369 p. (*Inforum n° 169320*)
- Isabelle VAN DER STRAETE, “Beroepsgeheim en hulpverlening”, Die Keure, 2005, 267 p. (*Inforum n° 206806*)
- P. BURLET « La loi organique des CPAS dans la pratique », Editions Vanden Broele, 2005, voir p. 209-227

Parlementaire vragen opgenomen in de gegevensbank Inforum

- 07.06.2001 Q. n° 33 (Parlement Wallon): CPAS - Mandataires tenus au secret (*Inforum n° 172453*)
- 26.05.1997 V. nr. 199 (Vlaams Parlement): Behandeling individuele OCMW-dossiers - Confidentialiteit (*Inforum nr. 117953*)
- 23.05.1996 Q. n° 54 (Chambre): CPAS - Recours devant le tribunal du travail - Communication des pièces du dossier - Secret des délibérations (*Inforum n° 103342*)
- 23.05.1996 V. nr. 54 (Kamer): OCMW - Beroep bij de arbeidsrechtbank - Mededeling van stukken uit het dossier - Geheime beraadslagingen (*Inforum nr. 10334*)
- 22.09.1994 V. nr. 124 (Vlaamse Raad): Rekening OCMW - Nominale vermelding steungenieters (*Inforum nr. 78399*)
- 06.05.1994 Q. n° 800 (Chambre): Commune - CPAS - Secrétaire - Compétences (*Inforum n° 74507*)
- 06.05.1994 V. nr. 800 (Kamer) : Gemeente - OCMW - Secretaris - Bevoegdheden (*Inforum nr. 74504*)
- 08.05.1992 Q. n° 28 (Conseil de la Communauté française¹⁹) : Communication de pièces aux conseillers des CPAS (*Inforum n° 38967*)

¹⁹ Ex-Parlement de la Communauté française

- 03.01.1992 Q. n° 69 (Conseil de la Région de Bruxelles-Capitale²⁰): Le Fonds d'Entraide pour Enquête sociale dans la Région de Bruxelles-Capitale (*Inforum n° 35270*)
- 03.01.1992 V. nr. 69 (Brusselse Hoofdstedelijke Raad): Hulpfonds voor Sociaal Onderzoek in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest (*Inforum 35272*)
- 22.04.1991 Q. n° 210 (Chambre) : CPAS - Minimex - Vie privée (*Inforum n° 20731*)
- 22.04.1991 V. nr. 210 (Kamer): OCMW - Bestaansminimum - Privé-leven (*Inforum nr. 20729*)
- 06.11.1990 Q. n° 7 (Sénat) : Situation de ménage réelle d'allocataires sociaux (*Inforum n° 9136*)
- 06.11.1990 V. nr. 7 (Senaat): Werkelijke gezinstoestand van sociale-vergoeding-trekkers (*Inforum nr. 9770*)
- 05.11.1990 Q. n° 181 (Conseil de la Communauté française): Situation de ménage réelle d'allocataires sociaux (*Inforum n° 9136*)
- 13.06.1990 Q. n° 138bis (Chambre) : Gendarmerie - Police judiciaire - Mandat politique - Incompatibilité (*Inforum n° 2663*)
- 13.06.1990 V. nr. 138bis (Kamer): Rijkswacht - Gerechtelijke politie - Politiek mandaat - Onverenigbaarheid (*Inforum nr. 2662*)
- 08.06.1990 Q. n° 507 (Chambre): Police communale - Secret professionnel (*Inforum n° 2602*)
- 08.06.1990 V. nr. 507 (Kamer): Gemeentepolitie - Beroepsgeheim (*Inforum nr. 2600*)
- 12.12.1986 Q. n° 38 (Chambre): Employés des communes et des CPAS - Demandes de renseignements par les autorités judiciaires (*Inforum n° 76829*)
- 12.12.1986 V. nr. 38 (Kamer): Gemeentelijk- en/of OCMW-ambtenaren - Vragen om inlichtingen door gerechtelijke instanties (*Inforum nr. 76828*)
- 12.12.1986 Q. n° 32 (Chambre): Employés des communes et des CPAS - Communication de renseignements personnels (*Inforum n° 76816*)
- 12.12.1986 V. nr. 32 (Kamer): Gemeente- en OCMW-ambtenaren - Verstrekken van persoonlijke inlichtingen (*Inforum nr. 76812*)
- 09.05.1986 Q. n° 56 (Chambre): CPAS - Rapports sociaux - Secret professionnel (*Inforum n° 76919*)
- 09.05.1986 V. nr. 56 (Kamer): OCMW - Sociale verslagen - Beroepsgeheim (*Inforum nr. 76907*)
- 25.04.1986 Q. n° 50 (Chambre) : CPAS - Communications (*Inforum n° 44858*)
- 25.04.1986 V. nr. 50 (Kamer): OCMW - Mededelingen (*Inforum nr. 44855*)
-

²⁰ Ex-Parlement de la Région de Bruxelles-Capitale

- 05.03.1986 Q. n° 92 (Chambre): CPAS - Investigations judiciaires et secret professionnel (*Inforum n° 44924*)
- 05.03.1986 V. nr. 92 (Kamer): OCMW - Gerechtelijke onderzoeken en beroepsgeheim (*Inforum nr. 44921*)

- 11.03.1981 Q. n° 198 (Chambre): CPAS - Chambre de recours - Dossiers sociaux et médicaux (*Inforum n° 12238*)
- 11.03.1981 V. nr. 198 (K.): OCMW - Beroepskamer - Sociale en medische verslagen (*Inforum nr. 12236*)

- 03.07.1979 Q. n° 92bis (Chambre) : CPAS - Secret (*Inforum n° 44493*)
- 03.07.1979 V. nr. 92bis (Kamer): OCMW - Geheimhouding (*Inforum nr. 44491*)

- 30.05.1979 Q. n° 60 (Chambre) : CPAS - Membres du conseil - Secret (*Inforum n° 44509*)
- 30.05.1979 V. nr. 60 (Kamer): OCMW - Leden van de raad - Geheimhouding (*Inforum nr. 44504*)

- 02.09.1977 Q. n° 55 (Chambre): CPAS - Droit de consultation et de visite (*Inforum n° 32088*)
- 02.09.1977 V. nr. 55 (K.): OCMW - Inzage- en bezoekreht (*Inforum n° 32083*)

Rechtspraak

- Raad van State, 14 november 2005, 9e K., arrest nr. 151211, GAYSE Jack / OCMW Roeselare en Vlaamse Gemeenschap (*Inforum nr. 206073*)
- Gent, 28 oktober 2004, 3e K., M. en V. / V (*Inforum nr. 204866*)
- Antwerpen, 12 december 2002, 9e K., x / y (*Inforum nr. 184718*)
- Trav. Liège, 25 mai 2001, O. / CPAS de Liège (*Inforum n° 170822*)
- Arbh. Gent, 17 januari 1997, 5e K., OCMW Gent / P.G (*Inforum nr. 122499*)
- Rb. Brugge, 14 februari 1996, kort geding, S. / OCMW Oostende, Beheerscomité OCMW Oostende, D., V.d.M., V.K., Der., Del., V.G. en D.M (*Inforum nr. 112447*)
- Antwerpen, 25 november 1993, 8e K., S. / W (*Inforum nr. 75751*)
- Anvers, 25 novembre 1993, 8e Ch., S. / W (*Inforum n° 87446*)
- Conseil d'Etat, 14 juillet 1993, 3e Ch., arrêt n° 43823, Jacques JAUMOTTE / CPAS de Court-Saint-Etienne (*Inforum n° 59364*)
- Raad van State, 14 juli 1993, 3e K., nr. 43823, Jacques JAUMOTTE / OCMW Court-Saint-Etienne (*Inforum nr. 65986*)
- Raad van State, 23 november 1992, 10e K., nr. 41124, VAN PEEL Beatrijs, OCMW Schilde / OCMW Schilde, Vlaamse Gemeenschap (*Inforum nr. 60555*)

- Conseil d'Etat, 24 octobre 1989, 3e Ch., n° 33281, CPAS de Soignies / Communauté française (*Inforum n° 18912*)
- Conseil d'Etat, 2 juillet 1969, 7e Ch., arrêt n° 13655, Commune de Stekene en SCHELFHOUT (*Inforum nr. 28310*)
- Raad van State, 24 oktober 1989, 3e K., nr. 33281, O.C.M.W. Zinnik / Franse Gemeenschap (*Inforum nr. 66480*)